

САМООСВІТА ОСОБИСТОСТІ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВАРІАНТ ЗБІЛЬШЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

SELF-EDUCATION OF PERSONALITY AS THE ALTERNATIVE VARIANT OF INCREASE OF EMPLOYMENT OF POPULATION: BASIC PROBLEMS AND DIRECTIONS OF THEM DECISIONS

Н.М. Глевацька

канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет

N.M. Glevatsca,

Kirovograd National technical university

Стаття присвячена проблемам обґрунтування економічної сутності самоосвіти особистості в процесі її професійної самореалізації. Автор розглядає самоосвіту як один із альтернативних варіантів збільшення зайнятості населення України в умовах економічної кризи.

Ключові слова: самоосвіта, професійна самореалізація, зайнятість.

Статья посвящена проблемам обоснования экономического содержания самообразования личности в процессе ее профессиональной самореализации. Автор рассматривает самообразование как один из альтернативных вариантов увеличения занятости населения Украины в условиях экономического кризиса.

Ключевые слова: самообразование, профессиональная самореализация, занятость.

The article is devoted the problems of self- education of personality

and here self-determination, employment of population in the context of restructuring of the economic system.

Keywords: *self-education, professional self-realization, employment.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Роки побудови незалежної держави та реформування економіки України характеризуються відсутністю вирішення на належному рівні проблем функціонування ринку праці. Сьогоднішня глибока економічна криза в Україні зумовлена не лише зовнішніми чинниками, але й низкою внутрішніх як економічних, так і політичних чинників, серед яких можна виділити незадовільне використання трудового потенціалу суспільства, регіонів, окремих підприємств, що і вимагає серйозних змін у підходах до управління трудовими ресурсами, зокрема у вирішенні проблем його формування.

Актуальність теми дослідження визначається, по-перше, тим, що підвищення та раціональне використання інтелектуально-освітнього потенціалу суспільства безпосередньо залежить від стану і темпів розвитку освіти. Розвиток освіти є стратегічним ресурсом для подолання кризових процесів, підвищення продуктивності праці, покращення людського життя, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету України на міжнародній арені.

По-друге, прискорення соціально-економічного розвитку України, посилення інтенсифікації економіки на базі широкого впровадження науково-технічних досягнень у виробництво потребують безперервного зростання культурно-освітнього та професійного рівнів усіх працівників народного господарства, докорінного поліпшення кваліфікації кадрів. Від сучасного фахівця вимагаються не лише високі професійні знання, але й розуміння сутнісного стану та динаміки змін суспільного життя, високі моральні якості, суспільна активність, організаторські навички, вміння працювати в колективі та будувати свої взаємини з ним, а також багато інших якостей.

Проблема дослідження полягає в тому, що у сучасному суспільстві самоосвіта не реалізується як інтегруюча детермінанта професійної самореалізації молодих фахівців у зв'язку з відсутністю у них навичок самостійної освітньої діяльності і умов на виробництві для їх професійного самовдосконалення, а складна економічна ситуація в Україні вимагає постійного підвищення загальноосвітньої і професійної підготовки кожного працівника.

Дослідження самоосвіти особистості обумовлене тенденцією її домінування як засобу освітньої діяльності, необхідністю усвідомлення самоосвіти, як системотворюючого чинника освітянського простору. Зміна соціального статусу самоосвіти особистості припускає необхідність обґрунтування її ролі і місця в житті окремого індивіда і всього суспільства, в реальних і майбутніх соціокультурних трансформаціях, що відповідно потребує теоретичного дослідження і методологічних розробок цього специфічного соціокультурного явища.

Отже, актуальність обраної проблеми визначається зростаючою роллю самоосвіти особистості в процесі її професійної самореалізації і як один із альтернативних варіантів збільшення зайнятості населення України в умовах економічної кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Самоосвіта як складова освітнього процесу особистості розглядалася в контексті соціології знання зокрема в наукових працях К.Мангейма (теорія обумовленості знання соціально-історичними умовами їх опанування); Р.Мертон (інтерпретація поняття “знання” як такого, що включає у себе “практично всю гаму продуктів культури”); М.Шелера (“вищі аксіоми” соціології знання, що пов’язані з умотивованим особистісним вибором індивідом тих знань, які необхідні йому для подальшої життєдіяльності); А.Шюца (теорія “інтерсуб’єктивного світу”); Т.Парсонса (аксіологічний підхід до аналізу знання) та ін. Звернення до теорій соціології знання необхідне, оскільки саме знання являє собою зміст та сферу самореалізації суб’єкта самоосвіти.

Теоретичні розробки інтеграції самоосвіти та освіти були

закладені в роботах Л.Уорда, Е.Дюркгейма, А.Турена, а також російських вчених: М.Руткевича, Л.Когана, Ф.Філіппова, В.Шубкіна, Г.Зборовського, О.Шукліної та ін.

Соціальні проблеми самоосвіти як організаційної структури, “підсистеми” інституту освіти всебічно аналізуються у працях вітчизняних авторів: В.Астахової, М.Лукашевича, В.Солодкова, О.Якуби, М.Головатого, І.Гавриленка, В.Лугового та ін.

Витоки сучасних соціологічних теорій дослідження стосовно проблем соціалізації та професійного становлення молодих фахівців закладені в роботах К.Мангейма (механізм соціальної спадкоємності як необхідний цивілізаційний процес, що включає і переоцінки цінностей, і пошук нових шляхів розвитку), Е.Еріксона (логіка проходження кожним індивідом в суспільстві життєвих етапів), Р.Розенмайєра (загально соціологічна теорія молоді) та ін.

Правова незахищеність та соціальні проблеми працюючої молоді знайшли своє висвітлення у працях І.Янджула, А.Бернштейна-Когана, М.Бернштейна, В.Зайцева, Я.Каца, Б.Когана, П.Курківа, С.Кугеля, О.Нікандрова.

Проблеми професійної адаптації та професійного самовизначення молодих фахівців широко представлено в науковому доробку таких соціологів, як: Л.Сохань, Є.Головаха, М.Чурилов, Л.Сокурянська, О.Балакірева, Л.Швидка, О.Вишняк, С.Макєєв, В.Піча, В.Оссовський, С.Катаєв, І.Мартинюк, Є.Суїменко, В.Мокряк, І.Зязюн, Н.Ничкало, Н.Тименко, В.Полторак, В.Мішуренко, Р.Онуфрієва, О.Тихонов, М.Сакада, Р.Шакуров, І.Буров, Н.Шуст, В.Абрамов, В.Данюк, А.Колот та ін.

Невирішені частини загальної проблеми. Разом з тим у зазначених працях недостатньо дослідженою і з’ясованою залишаються такі проблеми як:

- ідентифікації молодих фахівців як самостійної соціально-професійної групи в контексті соціологічної теорії;
- обґрунтування змісту і специфіки самоосвітнього процесу як інтегруючої детермінанти самореалізації фахівців в умовах трансформації та інформатизації суспільного життя;

- дослідження характеру і особливостей процесу професійної самореалізації молодих фахівців в сучасному українському суспільстві;
- визначення поняття “самоосвіта” в контексті професійної самореалізації молодих фахівців;
- дослідження соціальної ролі самоосвіти в удосконаленні особистості молодими фахівцями та в процесі їх професійної самореалізації;
- розкриття особливостей процесу самоосвіти молодих фахівців під час їх професійної самореалізації;
- визначення головних труднощів у здійсненні процесу самоосвіти молодих фахівців у сучасній Україні.

Цілі статті. Метою даного дослідження є виявлення сутності та особливостей реалізації самоосвітнього процесу молодими фахівцями різних професій задля їх професійної самореалізації, а також розробки системи заходів для оптимізації та удосконалення цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Світова економічна криза, за оцінками експертів є набагато масштабнішою порівняно з кризою 1929-1933 рр. Оптимістичні прогнози щодо її розвитку, які були зроблені на початку появи кризових явищ, не підтверджуються. Сьогодні не відчувається покращення ситуації в жодній з країн: поглиблюється криза банківської системи, скорочується виробництво, зменшується споживання товарів і послуг, зростає безробіття.

Серйозні диспропорції між попитом та пропозицією на ринку праці спостерігаються в усіх країнах.

Рівень безробіття в ЄС у січні 2009 року становив 7,6% порівняно з 6,8% минулого року. За 9 місяців 2009 року становив 8,8%. За прогнозами в 2010 році рівень безробіття в Європі може сягнути 10% [1; 2].

Падіння промисловості України в січні 2009 року було найглибшим, починаючи з повоєнних років, а будівництво різко знижує обсяги виробництва вже другий рік поспіль. Враховуючи, що промисловість та будівництво формують 1/3 ВВП, економіка України

... на 1/3 вже перебуває в кризі, а інші 2/3 економіки знаходяться "на підході" до кризи. "Дно" кризи поки що не спостерігається, є перспектива різкого обвалу та тривалої депресії промисловості. Спад валового внутрішнього продукту в січні 2009 року відносно до аналогічного місяця 2008 року становив близько 20% [3].

За даними державної служби зайнятості [4;5], на обліку цієї установи на 1 лютого 2009 р. перебувало 930,0 тис. незайнятих громадян, які шукали роботу, з них понад половину становили жінки та понад третину – молодь у віці до 35 років. На кінець лютого 2010 року даний показник знизився на 58,5% і складав 530 тис. осіб. З безробіттям зіткнулися 13,9% українських сімей (кожна сьома сім'я) [6].

Рівень зареєстрованого безробіття загалом по країні на 1 лютого 2009 р. становив 3,2% населення працездатного віку. Найвищий рівень зареєстрованого безробіття спостерігався у Черкаській області (5,4%), а найнижчий – у м. Києві (0,7%).

Серед безробітних кожний другий раніше займав місце робітника, кожний четвертий – посаду службовця, а кожний п'ятий не мав професійної підготовки.

Кількість вільних робочих місць і вакантних посад упродовж січня 2009 р. зменшилася на 4,6 тис., або на 5,1%, і на кінець місяця становила 86,5 тис. Із зазначеної кількості вільних робочих місць (вакансій) майже половина передбачалася для робітників, більше третини – для службовців та кожне сьоме вільне робоче місце – для осіб, які не мають професії.

За останніми даними, у загальній кількості вільних робочих місць (вакантних посад) кожне шосте було в переробній промисловості, сьоме – у державному управлінні, десяте – в торгівлі та ремонті автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку, п'ятнадцяте – в будівництві.

Навантаження незайнятого населення, яке звернулося за сприянням у працевлаштуванні до державної служби зайнятості, на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) збільшилось з 96 осіб на початок січня до 108 осіб на початок лютого 2009 р. За регіонами

зазначений показник коливався від 6 осіб у м.Києві до 584 осіб у Черкаській області.

За сприяння державної служби зайнятості у січні 2009 р. працевлаштовано 39,3 тис. осіб, що на 23,9% менше, ніж у грудні 2008 р. Серед працевлаштованих незайнятих осіб половину становили жінки та молодь у віці до 35 років.

Рівень працевлаштування незайнятих громадян у січні 2009р. порівняно з груднем 2008 р. скоротився на 1,5 відсоткового пункту і становив 3,8%. Найбільше скорочення зазначеного показника за вказаний період спостерігалось у Дніпропетровській, Івано-Франківській областях та м.Києві. Найвищий рівень працевлаштування незайнятих громадян спостерігався у м.Києві (9,2%), а найнижчий – у Запорізькій області (2,3%).

Із Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття у січні 2009 р. на допомогу з безробіття витрачено 306,3 млн. грн. Середньооблікова кількість безробітних, які її отримували впродовж зазначеного місяця, становила 506,7 тис. осіб, або 56,3% від загальної кількості тих, що мали статус безробітного [4].

В умовах такого масштабного безробіття виникає необхідність як розроблення державних програм щодо захисту працездатного населення, так і пошук самими працівниками та працедавцями шляхів зниження рівня безробіття.

Дослідження ринку праці підтверджує невідповідність вимог професійно-кваліфікаційної структури до попиту на робочу силу. Загалом ринок праці є надлишковим. За статистичними даними, в 2005 році навантаження незайнятого населення на одну вакансію становило чотири особи. Не менш важливою є якісна невідповідність попиту та пропозиції на ринку праці. За даними соціологічного моніторингу, який щорічно проводить Інститут соціології НАН України, частка респондентів, які зазначили, що характер їх роботи не відповідає їх професійно-освітньому рівню зросли з 30% у 2002 році до 37,8% у 2003 році. Причому тільки 15,3% у 2003 році були згодні з тим, що вони мають можливість реалізувати себе як фахівці [7].

В умовах фінансової кризи на ринок праці виходять професіонали, які, образно кажучи, триматимуть компанію чи підприємство на собі. Зараз потрібні топ-менеджери, управлінці вищої ланки, які виведуть компанію з кризи з мінімальними затратами. Це люди з твердою рукою, здоровим розумом, ті, які можуть приймати непопулярні рішення, володіти харизмою, щоб надихнути команду на результат.

Експерти також прогнозують відтік людей у регіони. Адже чимало з них зайняті у промисловості та будівництві. До того ж вони орендують житло. Спеціалісти, які здобули освіту за кордоном й тепер шукають роботу в Україні. Тут у них більше шансів, тут їхнє коріння.

Молоді спеціалісти, особливо випускники вузів, які не мають досвіду роботи, теж потрапили у групу ризику. "Порівняно з минулим роком, нинішні випускники знайдуть роботу менш оплачувану. У 2007 році, не маючи досвіду роботи, вони просили мінімум 700-800 \$ за місяць (мова йде про столицю). Зараз ніхто таких зарплат не пропонуватиме. Щоб їх "купили", вони повинні працювати над собою й бути готовим почати все з нуля. Молоді кадри дають нові ідеї, знання, підходи, сучасні технології з одного боку, а з іншого... Традиційний шлях розвитку кар'єри не підходить більшості представників молодшого покоління (так званого "покоління Y"), оскільки сучасна система освіти не пристосована для того, щоб готувати спеціалістів, які працюватимуть у XXI-му столітті. Сучасна молодь повністю демотивована займатися навчанням та роботою, переконує він на сторінках журналу [Australian Anthill](#). Нещодавнє дослідження, проведене Employee Engagement Report, показує, що чотири з п'яти працівників демотивовані виконувати свою роботу, при цьому двоє з п'яти - "активно демотивовані". Спостерігаючи за таким станом справ, топ-менеджери багатьох компаній скажуть, що сучасні університети виховують працівників, які навіть пальцем об палець не захочуть вдарити заради розвитку та процвітання компанії. І виявляться неправі. З іншого боку, вони можуть сказати, що сучасна молодь не хоче робити те, що їй наказують. І будуть праві -

представники покоління "Y" роблять тільки те, що їм подобається. Але роблять це краще, ніж будь-хто інший. Топ-10 посад, на які у 2010-му році прогнозується найвищий попит, не існували у 2004-му. Це означає, що сучасна освітня система намагається підготувати спеціалістів на посади, які сьогодні навіть не існують. І це зважаючи на той факт, що за всіма прогнозами середньостатистичний представник покоління "Y" змінить до 10-14 робіт до віку 38 років, серед яких буде лише незначний відсоток релевантних до того, що він вивчав в університеті. Якщо зважити всі ці факти - стає очевидним необхідність переосмислення сучасної освітньої системи. Бюрократична структура університетів просто не здатна справитись із наростаючою швидкістю змін у навколишньому середовищі. Звісно ж, це не означає, що молодим людям взагалі не варто ходити до університетів. Існують окремі сфери, у які без "корочки" просто неможливо потрапити. До таких, наприклад, належать медична або юридична сфера. Втім, для більшості правдивим залишається твердження: "Знання, які впроваджуються на практиці, є у незліченну кількість разів важливішими, ніж просто набуті знання". Тому ми, представники покоління "Y", повинні взяти на себе відповідальність за власний професійний розвиток і у жодному разі не покладатися на диплом, виданий університетом (нехай навіть найбільш іменитим). Молодим людям варто навчитися виходити за рамки академічної освіти, якщо вони прагнуть залишатися конкурентоспроможними у сучасному мінливому світі.

Але в умовах інноваційної трансформації підприємства особливого значення набуває відповідність виробничого персоналу за чисельністю і кваліфікацією перспективам подальшого розвитку. Забезпечення гнучкості виробництва вимагає формування мобільної робочої сили, здатної швидко адаптуватися до нових умов виробництва, що дає змогу маневрувати розміщенням кадрів на різних ділянках виробництва. Це особливо важливо під час кризи. Тому, чим ширша базова професійна підготовка працюючих, тим більше можливостей використовувати їхню працю на підприємстві. Такого ефекту досягають, насамперед, за допомогою підвищення

стійкості працівника до мінливих умов праці, що, у свою чергу, прямо пов'язано з рівнем освіти, фундаментальною спеціальною підготовкою та самоосвітою особистості.

Самоосвіта здатна створити нові сприятливі умови для масових соціальних і професійних переміщень населення. Вона надає можливість дійсно вільного вибору і зміни професії відповідно до індивідуальних схильностей, сприяє формуванню реалістичних життєвих планів і їх здійсненню з урахуванням суспільних потреб.

Мислителі різних епох підкреслювали значення самоосвіти як для розвитку окремої людини, так і суспільства взагалі. Науковці у XVI – XIX століттях приділяла певну увагу самоосвіті, але побіжно, не відокремлюючи її як самостійну форму придбання знань. У працях Дж. Беллєра, Я. Коменського, І. Песталоцци, Ж.-Ж. Руссо, В. Троцендорфа та інших звертається увага на значимість самоосвітньої діяльності у житті людини і суспільства.

Наприкінці XIX століття відомий російський бібліограф Н. Рубакін здійснив перші спроби концептуального бачення самоосвіти особистості. Його методика самоосвіти базувалася на індивідуалізації читання і розумілася як систематичне, самостійне навчання особистості.

У 20-тих роках XX століття Н. Крупська у своїх роботах приділяла велику увагу проблемі самоосвіти. Вона вказувала на залежність самоосвіти від сучасних їй політичних, господарчих і культурних задач і пов'язувала самоосвітню діяльність з вихованням і самовихованням. Її надбання як підгрунтя педагогічної і виховної роботи підтримали А. Луначарський, В. Сухомлинський та ін.

У 50 – 80-ті роки самоосвіта пов'язується з культурою читання, виховними та освітніми задачами, формуванням навичок політичної самоосвіти.

У 80-ті роки теоретичні розробки цієї проблеми продовжив радянський бібліограф А. Айзенберг. Він розглядав самоосвіту як самостійне читання, як вибір літератури для самостійного засвоєння знань, пов'язаних з потребами суспільства. А. Громцева, В. Лозовой, І. Редковець, Г. Серіков розглядають самоосвіту як засіб ідейного,

професійного і загальнокультурного розвитку особистості і реалізації її творчої ініціативи.

У 90-ті роки ХХ століття Г. Зборовський, О. Шукліна здійснили соціологічні дослідження і виявили значущість самоосвіти в житті суспільства, певних соціально-професійних груп і окремої людини. Вони розкривають цінність самоосвіти в спроможності передбачувати становище і рівень розвитку, як виробництва, так і освіти, створювати можливості самоконструювання особистості і формувати потреби в безперервній самоосвітній діяльності.

В останні роки, коли основою соціально-економічного розвитку стає виробництво інформації і знань, проблемі самоосвіти приділяють увагу багато спеціалістів які ратують за підвищення кваліфікації кадрів, а іноді і за їх перекваліфікацію, яка можлива за допомогою самоосвіти (Є. Комаров, В. Лисий та інші), і за підготовку кваліфікованих педагогічних кадрів, які допоможуть організувати процес самоосвіти (Г. Наливайко, Н. Терещенко та інші).

Розвиток освіти та самоосвіти призводить до автономізації останньої як самостійного соціокультурного феномена. Актуалізація особистісного моменту в освіті, перенесення акценту на самоосвітню діяльність вбачається в тому, що особистість самостійно формує, "створює" себе, використовуючи самоосвіту як інструмент самореалізації, самоактуалізації, самовдосконалення. Тому в умовах сучасності самоосвіта особистості стала соціокультурною проблемою. Від її оптимального вирішення залежить соціальна мобільність і загальна культура особистості, перспективи розвитку суспільства та його соціальних інститутів.

Самоосвіта, перш за все, супроводжується особистим інтересом до придбання будь-яких знань у певній сфері науки (культури, політики, техніки і т.д.). Вона припускає, що учень буде самостійно вивчати весь матеріал, а так само самостійно вибудовувати [програму навчання](#). Така форма навчання сприяє розвитку цілеспрямованості, працьовитості, організованості і моралі. Як правило, основою самоосвіти є наукова, навчальна і художня

література, преса. Проте таку освіту може супроводжувати і прослуховування лекцій, концертів, доповідей, семінарів, конференцій; перегляд телепередач, кінофільмів, спектаклів. А так само може супроводжуватися відвідуванням галерей, виставок, музеїв; практичною діяльністю - моделюванням, експериментами, дослідями.

Варто відзначити, що самоосвіта поширилася в епоху розвитку капіталізму серед працівників, які обмежувалися в культурному зростанні. Головною метою було підвищити освітній рівень або отримати кваліфікацію для поліпшення якості життя. В даний час самоосвіта рекомендується учням шкіл і ВУЗів, як додатковий спосіб отримання, поглиблення знань. При цьому самоосвіта в порівнянні з сучасним дистанційною освітою суттєво програє. Адже, навчаючись самостійно без кваліфікованого керівництва і систематичності, самоучка своїми знаннями зобов'язаний виключно самому собі, не завжди здатний розуміти що-небудь вірно, може черпати знання з застарілих або ненадійних джерел, приймати старі відкриття за нові й т.д.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Підсумовуючи, автор прийшла до висновку, що на сучасному етапі сформувались декілька підходів до дослідження самоосвіти особистості: а) педагогічний, де самоосвіта розглядається як цілеспрямована самостійна діяльність людини з вибору тематики, часу і засобів роботи з метою придбання знань і обґрунтовуються оптимальні методики організації самоосвіти; б) бібліотекознавчий, пов'язаний з організацією самоосвітнього читання і аналізом читацьких інтересів; в) соціологічний, спрямований на виявлення соціальної обумовленості цього явища й аналізу поширеності і рівня інтенсивності самоосвітньої активності в різноманітних соціально-демографічних, соціально-професійних групах суспільства; г) праксеологічний, у рамках якого розглядається необхідність перекваліфікації спеціалістів, перспективи професійно-посадового росту за допомогою самоосвіти в умовах соціальних і економічних змін, що відбуваються в суспільному житті.

Отже, самоосвіта особистості – це специфічна діяльність, яка вільно здійснюється, забезпечує інформацією, знаннями інші види діяльності, а також це форма задоволення пізнавальних потреб, інтересів, яка необхідна для удосконалення освітнього потенціалу, професійного рівня та загальної культури, джерелом якої є протиріччя між необхідністю діяльності і відсутністю інформації про об'єкт, предмет діяльності.

Сутність самоосвіти особистості - це технологія роботи з різноманітними текстами, що виявляється в прийомах, методиках, засобах одержання, опрацювання, систематизації, відновлення і використання інформації, знань та її зв'язок з процедурами самопізнання, самоаналізу, самооцінки, саморегуляції і самореалізації особистості.

Змістом самоосвіти особистості є цілісний комплекс процесів і засобів формування особистості, задоволення її різноманітних пізнавальних і духовних потреб, розкриття і розвитку задатків і можливостей. Вона є специфічним інформаційно-забезпечувальним видом діяльності і має багато форм прояву: як технологія роботи з різноманітними текстами, система відновлення, розширення і поглиблення раніше отриманих знань, засіб вторинної соціалізації, індивідуалізації, саморозвитку, самоконструювання, самовдосконалення і самореалізації особистості.

Самоосвіта особистості має багатоцільове соціальне призначення. Виходячи з її природи, сутності й змісту, можна назвати такі основні соціальні функції самоосвіти особистості як: загальноосвітньої і професійної підготовки, загальнокультурного розвитку, оптимальної організації вільного часу, адаптивну, компенсаторну, амортизаційну, терапевтичну і функцію навчання принципам і навичкам самоосвітньої діяльності.

Масштабна світова криза зумовила значний рівень безробіття, подальші прогнози щодо якого є песимістичними. Це тягне за собою серйозні соціальні наслідки: зубожіння населення, підвищення криміногенної ситуації. В таких умовах особливо ретельно необхідно розробляти заходи щодо захисту працездатного населення як на

макрорівні, так і на рівні окремих регіонів та підприємств. Прерогативу має бути віддано активній політиці зайнятості, тобто недопущенню зростання безробіття. Якщо ж неможливо уникнути скорочення, то необхідно врахувати різні критерії відбору працівників, за можливості сприяти їх подальшому працевлаштуванню, надавати матеріальну допомогу.

Сьогодні альтернативними варіантами збільшення зайнятості населення можуть бути розвиток системи освіти та стимулювання самоосвіти працівників. Це нові форми роботи з персоналом, які дають змогу підвищити зайнятість населення, оптимізувати кількість працівників на підприємстві та знизити витрати працедавця на персонал і виконання окремих бізнес-процесів.

Необхідним є вдосконалення законодавчо-нормативної бази функціонування ринку праці з метою розширення використання нових операцій з персоналом.

Література

1. В Евросоюзе ожидают существенного увеличения числа безработных (6.03.2009) // *BIZ.liga.net*.

2. Соціально-економічне становище України за січень 2010 року. Повідомлення Державного комітету статистики України // *ukrstat.gov.ua*.

3. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи (інформаційний огляд) // <http://www.nis.gov.ua>.

4. Соціально-економічне становище України за січень 2009 року. Повідомлення Державного комітету статистики України // *ukrstat.gov.ua*.

5. Експрес – випуск від 25.02.2009, №208. Повідомлення Державного комітету статистики України // *ukrstat.gov.ua*.

6. Каждая седьмая украинская семья столкнулась с потерей работы (5.03.2009) // *BIZ.liga.net*.

7. Українське суспільство – 2002. Соціологічний моніторинг / За ред. д. е. н. В. Ворони, д. е. н. В. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2003. – 648 с.

Стаття надійшла до редакції збірника 7.05.2010 р.